

Мазяр О. В. Індивідуально-психологічний аналіз обдарованості у працях І. О. Сікорського. *Матеріали II Міжрегіонального семінару з впровадження програми ціннісної підтримки розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки»*. Житомир : Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2009. С. 41–43.

С. 41

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОБДАРОВАНОСТІ У ПРАЦЯХ І. О. СІКОРСЬКОГО

*О.В. Мазяр,
старший викладач кафедри соціальної та практичної психології
Житомирського державного університету
імені Івана Франка*

Іван Олексійович Сікорський (1842-1919) – професор Київського університету св. Володимира – у психологічних роботах початку ХХ століття неодноразово звертався до проблеми становлення і розвитку обдарованості. Ця проблема вирішувалася ним в окремих працях («Даровитость и талантливость в свете объективного исследования по данным психофизиологических коррелятивов» (1912), «Антропологическая и психологическая генеалогия Пушкина» (1912)); у фундаментальних працях їй присвячені параграфи («Всеобщая психология с физиогномикой в иллюстрированном изложении» (1912)); у брошурах та статтях, у тому числі й реферативних, учений аналізує основні детермінанти розвитку обдарованості таких видатних постатей як Пушкін, Гоголь, Гладстон, Катерина II, Релін, Карлейль, Майков, Гамбетта, Тургенєв, Гельмгольц, Міцкевич, Спенсер, Салтиков-Шчедрін, Боткін.

С. 42

Серед основних чинників розвитку обдарованості І. О. Сікорський виділяє: 1) *соціально-психологічні* (вплив найближчого оточення, національні традиції, соціально-економічні умови життя), 2) *психолого-педагогічні* (навчально-виховний процес), 3) *індивідуально-психологічні* (особистісні диспозиції), 4) *психофізіологічні* (особливості діяльності пульсу і дихання), 5) *нейропсихологічні* (будова та вага мозку, кількість звивин).

Психологічні праці І. О. Сікорського стали наочним утіленням процесу переходу вчених у поясненні індивідуальних відмінностей на прикладі обдарованості від приписування їм іманентно-вродженої природи до розуміння їх як складного полідетермінованого процесу індивідуалізації суб'єкта. Ще продовжуючи витлумачувати нерівність у розвитку обдарованості як антропологічно-групову ознаку (насамперед, расово-національну), І. О. Сікорський намагається віднайти інші її вагомі фактори. У більшості випадків учений при поясненні механізмів становлення обдарованості виділяє *диспозиційні характеристики* видатних людей. Зокрема, при описі Рєпіна, Карлейля та Майкова він робить акцент на їх чутливості та вразливості, у Катерини II виділяє веселість, гумор, схильність до жартів [5], у Гоголя – почуття сорому, надзвичайно високу моральність [9]. На його думку, особливі особистісні якості людини, з одного боку, є результатом обдарованості, а з іншого – необхідною умовою становлення та подальшого розвитку обдарованості.

Ключовими диспозиційними характеристиками у розвитку обдарованості І. О. Сікорський вважає надзвичайно розвинуті *вольові якості* [4], [6], [7] та прагнення до *моральної досконалості* [8], [9]. Це є близьким до концептуальних положень ціннісної регуляції розвитку особистості О. Л. Музики, який вважає дійсними регуляторами діяльності *суб'єктні цінності*, які утворюються в результаті поєднання *моральнісних та діяльнісних* цінностей [2], [3]. Такі якості не просто сприяють реалізації запланованого; функціонально вони забезпечують

цілісність індивідуальності з притаманними їй інтеграційними ефектами *компенсаторності* (як потенційної можливості зберігати збалансованість функціонування, попри наявність деструктивних тенденцій), *оптимальності* (як можливість досягнення максимального об'єму інформації при мінімальних енергетичних і часових затратах), *адаптивності* (як здатності синхронно перебудовуватися у відповідності з вимогами мінливого середовища) та *результативності* (як міри відповідності поведінки умовам поставленої задачі) [1; с. 225].

На нашу думку, підхід І. О. Сікорського до визначення ефективних диспозиційних якостей у розвитку обдарованості залишається продуктивним, адже інтегрує її системні характеристики і таким чином здійснює проектування навчально-виховного процесу.

С. 43.

Список використаних джерел

1. *Либин А. В.* Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций: учебное пособие / А. В. Либин. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Эксмо, 2006. – 544 с. – (НОМО UNICUS).
2. *Музыка О. Л.* Психологічні механізми ціннісної регуляції творчої діяльності / О. Л. Музыка // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: 36. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. – №10 (34). – С.7-11.
3. *Музыка О.Л.* Ціннісна регуляція суб'єктної активності особистості / О. Л. Музыка // Наукові записки Інституту психології імені Г.С.Костюка АПН України /За ред. академіка С.Д.Максименка. – К.: Главник, 2005. – Вип. 26, в 4-х томах, т. 3. – С.168-173.
4. *Сикорский И. А.* Александр Сергеевич Пушкин / Проф. И. А. Сикорский // Вопросы нервно-психической медицины. – 1898. – Т. 4. – С. 330.
5. *Сикорский И. А.* Биографии великих людей. (Черты). / И. А. Сикорский // Вопросы нервно-психической медицины. – 1897. – Т. 2. – С. 131-133.
6. *Сикорский И. А.* Болезненно-недоразвитые характеры / Проф. И. А. Сикорский // Вопросы нервно-психической медицины. – 1901. – Т. 6. – С. 470-474.
7. *Сикорский И. А.* Герберт Спенсер / И. А. Сикорский // Вопросы нервно-психической медицины. – 1897. – Т. 2. – С. 108.

8. *Сикорский И. А.* Михаил Евграфович Салтыков (Щедрин) / Проф. И. А. Сикорский // Вопросы нервно-психической медицины. – 1898. – Т. 4. – С. 330.
9. *Сикорский И. А.* Психологическое направление художественного творчества Гоголя: (Речь, произнесённая 10 апреля 1909 года в торжественном собрании в университете св. Владимира, в память столетней годовщины рождения Н.В. Гоголя). / Проф. И. А. Сикорский. – Киев: Типография Имп. Ун-та св. Владимира Акц. об-ва печатн. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1911. – 11 с.